

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЖИТОМИРСЬКИЙ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра правознавства

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

ЯНОВИЧ ЄВГЕНІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 342.9

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Участь прокурора в адміністративному процесі

081 "Право"

Подається на здобуття освітнього ступеня "Магістр"

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Янович Є. С.

Керівник роботи

Скулиш Євгеній Деонізієвич
професор, доктор юридичних наук

Житомир - 2021

Висновок кафедри правознавства за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри правознавства № ___ від " ___ " _____ 2021 р.

Завідувач кафедри правознавства

к.ю.н., доцент

Р.Д. ЛЯШЕНКО

(підпис)

" ___ " _____ 2021 р.

Результати захисту випускної кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Янович Євгеній Сергійович захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

Т.П. Грушевська

АНОТАЦІЯ

Янович Євгеній Сергійович. Участь прокурора в адміністративному процесі – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 081 – Право. – Поліський національний університет, 2021.

У роботі були висвітлені основні аспекти участі прокурора у адміністративному процесі, визначено стан реалізації реформи, що проводиться на вимогу Ради Європи, визначено стан їх впровадження в життя, доцільність чи недоцільність проведення реформування інституту участі прокурора у адміністративному процесі окремих напрямків.

Проаналізовано міжнародний досвід розвитку та існування інституту прокуратури у адміністративному судочинстві. Досліджено та визначено роль прокурора як представника прав та законних інтересів громадян або інтересів держави у адміністративному процесі. На основі аналізу міжнародних угод та українського законодавства були розроблені та запропоновані шляхи удосконалення національного законодавства із досліджуваного питання.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративний процес, захист інтересів держави, захист прав та інтересів громадян, інститут прокуратури, прокурорське представництво, реформа інституту прокуратури.

SUMMARY

Yevhenii Yanovych. Participation of the prosecutor in the administrative process. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualifying work for a master's degree in specialty 081-law.-Polissya State University, 2021.

The main aspects of the prosecutor's participation in the administrative process were highlighted, the state of implementation of the reform carried out at the request of the Council of Europe was determined, the state of their implementation, expediency or in expediency of reforming the prosecutor's participation in the administrative process.

The international experience of development and existence of the institute of prosecutor's office in administrative proceedings is analyzed. The role of the prosecutor as a representative of the rights and legitimate interests of citizens or the interests of the state in the administrative process is studied and determined. Based on the analysis of international agreements and Ukrainian legislation, ways to improve national legislation on the research issue were developed and proposed.

Keywords: administrative proceedings, administrative proceedings, protection of the interests of the state, protection of the rights and interests of citizens, the institute of the prosecutor's office, the prosecutor's office, the reform of the institute of the prosecutor's office.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	11
1.1 Права та обов'язки прокурора в адміністративному процесі.....	11
1.2 Форми участі прокурора в адміністративному процесі.....	14
1.3 Аналіз міжнародного досвіду щодо участі прокурора в адміністративному судочинстві.....	16
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	19
РОЗДІЛ2. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	21
2.1 Участь прокурора як представника прав та законних інтересів громадян в адміністративних судах.....	21
2.2 Особливості участі прокурора як представника держави в адміністративному судочинстві.....	23
2.3 Основні тенденції розвитку інституту прокуратури у адміністративному процесі.....	25
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ.....	28
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗУ	Закон України
КАСУ	Кодекс адміністративного судочинства України
КСУ	Конституційний суд України
КУ	Конституція України
ПФУ	Пенсійний фонд України
ст.	стаття

ВСТУП

Актуальність теми. Правова держава та громадянське суспільство, до яких прагне Україна на сучасному етапі розвитку, не можливі без неухильного додержання та правильного застосування законів, від цього залежить комплексне реформування системи органів державної влади щодо забезпечення прав та свобод людини і громадянина, а основне місце у цій сфері серед правоохоронних органів займає Прокуратура України.

Законодавством закріплений обов'язок прокурора здійснювати представництво держави або громадян у суді, про що прямо вказано в пп.1,3 ст.131-1 КУ. [23; ст.131-1] Інститут прокурорського представництва є міжгалузевим правовим інститутом, що розвивається. Конституція України вказує на повну назву такого інституту, а саме інститут представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді. Питання участі прокурора в адміністративному процесі врегульоване нормами КАСУ та законами України.

Актуальність теми зумовлена існуючими прогалинами в законодавстві, які пов'язані з обсягом процесуальних прав прокурора та особливістю об'єкта представництва. Причиною виникнення прогалин є відсутність чітко визначеного механізму реалізації делегованого прокуророві державою обов'язку представництва інтересів осіб у суді. Вдосконалення нормативної законодавчої бази сприятиме зменшенню неоднозначності при розгляді справ, у яких участь приймає прокурор як захисник законних прав та інтересів громадян або держави.

Актуальним є прямий зв'язок інституту представництва прокурором прав та законних інтересів громадян або держави з ЄС. Усі теоретичні та практичні питання щодо реалізації згаданого інституту мають відповідати рекомендаціям Парламентської Асамблеї Ради Європи, Комітету міністрів Ради Європи, Венеціанської комісії, Консультативної ради європейських прокурорів та ЄСПЛ.

Фундаментальними дослідженнями проблематики участі прокурора у адміністративному процесі займалися Т.О. Коломоєць, Р.С. Мельник, В.М. Бевзенко. Але на сьогоднішній день існує багато проблем, які залишаються не дослідженими.

Метою дослідження є вивчення проблематики участі прокурора у адміністративному процесі та надання пропозицій щодо усунення недоліків та прогалин у законодавстві.

Предметом дослідження є інститут участі прокурора у адміністративному судочинстві.

Об'єктом дослідження є цивільно-правові відносини, що виникають в наслідок залучення прокурора до участі в адміністративному процесі як представника прав та законних інтересів громадян або держави.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретико-правовий аналіз прав та обов'язків прокурора в адміністративному процесі;
2. Дослідити форми участі прокурора в адміністративному процесі;
3. Проаналізувати міжнародний досвід щодо участі прокурора в адміністративному судочинстві;
4. Дослідити та охарактеризувати основні аспекти участі прокурора як представника прав та законних інтересів громадян в адміністративних судах;
5. Дослідити особливості участі прокурора як представника держави в адміністративному судочинстві;
6. Визначити основні тенденції розвитку інституту прокуратури у адміністративному процесі.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складають дослідницькі методи: емпіричні та теоретичні (розділ 1, підрозділи 1.1, 1.2); загальнонаукові та спеціальні методи пізнання (розділ 1, підрозділи 1.2, 1.3), вивчення та аналіз наукової літератури (розділ 1, 2, підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2), вивчення та узагальнення законодавства України та судової практики з приводу повного дослідження проблемних питань щодо участі прокурора як

представника інтересів держави або прав та законних інтересів громадян у адміністративному процесі (розділ 2, підрозділи 2.1, 2.2), порівняльно-правовий та нормативно-аналітичний методи при аналізі національного законодавства та міжнародних договорів, ратифікованих Україною (розділ 2, підрозділ 2.3), а також практичної реалізації норм законодавства у діяльності судів (розділ 1, підрозділ 1.3), метод синтезу та логічний метод (розділ 2, підрозділи 2.1, 2.2), системний та статистичний методи (розділ 2, підрозділи 2.1, 2.2, 2.3), а також методи дедукції, індукції та аналогії (розділ 1, 2).

Апробація результатів дослідження. Приймав участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії», що відбулась у м. Харкові 04-05.12.2020 р. Наступна публікація, розміщена у збірнику наукових статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції "Новітні тенденції сучасної юридичної науки", що відбулась у м. Дніпро 04-05.12.2020 р. Публікація, опублікована у збірнику виданому за результатами Міжнародної науково-практичної конференції "Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи", що відбулась у м. Дніпро 05-06.02.2021 року.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів роботи полягає у дослідженні та встановленні особливостей процесуальних прав та обов'язків прокурора як учасника адміністративного процесу, усуненні прогалин у законодавстві, шляхом порівняння та аналізу його з міжнародними договорами, ратифікованими Україною, а також визначенні вирішення проблемних аспектів регулювання та практичного застосування норм, що регулюють питання участі прокурора як представника у адміністративному суді. Досліджені питання та зазначені у роботі рекомендації мають рекомендаційний характер та можуть бути використані при подальших теоретичних працях, а також дослідженнях з даного питання.

Структура кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Права та обов'язки прокурора в адміністративному процесі

Одним з основних елементів інституту представництва прокурором інтересів держави та прав і інтересів громадян в адміністративному процесі є наділення прокурора специфічним рядом процесуальних прав та обов'язків. Такі права і обов'язки є делегованими державою, так як прокурор це представник держави, посадова особа органів державної влади.

Процесуальні права та обов'язки прокурора як учасника адміністративного процесу, що представляє права та інтереси громадян або держави закріплені в КУ, КАСУ та ЗУ «Про прокуратуру», а також міжнародних рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи, Комітету міністрів Ради Європи, Венеціанської комісії, Консультативної ради європейських прокурорів та практиці ЄСПЛ. [12] [37; с.537]

Конституція України у пп.1,3 ст.131-1 закріплює існування інституту Прокуратури та визначає основні делеговані повноваження прокурора, як представника інтересів громадян або держави у адміністративному процесі, а саме:

1. підтримка публічного обвинувачення в суді;
3. представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. [23; ст.131-1]

Про наявність динаміки у розвитку інституту прокуратури у адміністративному процесі вказує модернізація та перегляд застарілого діючого законодавства, шляхом внесення змін в КУ. Такі зміни були внесені ЗУ «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». [31] [29] [30] Позитивність виключення зі змісту КУ розділу, що регулював основні аспекти діяльності прокуратури в цілому є спірним питанням. Уряд деталізував законом діяльність інституту прокуратури, при цьому залишивши певні прогалини у законодавстві. Процесуальні права та обов'язки прокурора залишились розпорощеними по нормативній базі України. Позитивним є наголошення на

активному використанні практики ЄСПЛ та рекомендацій ЄС з приводу реалізації механізму участі прокурора у адміністративному судочинстві як представника держави та громадян. [26; с.336]

Основним завданням прокуратури є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Також, ЗУ «Про прокуратуру» визначає функції прокуратури, а саме підтримка державного обвинувачення в суді. Однією із засад діяльності прокуратури є верховенство права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю, як і інтересів держави, у тих випадках, коли прокурор представляє державні інтереси. [33; ст.1, 3]

В ЗУ «Про прокуратуру» розділі IV визначені повноваження прокурора з виконання покладених на нього функцій. [33; ст.23] Прокурорське представництво – це здійснення прокурором, який виступає представником прав та інтересів громадянина або держави, процесуальних та інших дій, спрямований на захист інтересів громадян або держави, у випадках та порядку встановленому законом. [33; ст.23] Умовно можна класифікувати процесуальні функції прокурора на дві категорії:

1. процесуальний зміст представництва прокурором прав та інтересів громадян у адміністративному процесі;
2. процесуальний зміст представництва прокурором інтересів держави у адміністративному процесі.

Загальні права і обов'язки прокурора, у вказаному вище інституті права, визначені ст. 44 КАСУ, а саме рівність всіх учасників справи перед судом, право на ознайомлення з матеріалами справи, подавати докази, заяви, клопотання, пояснення і заперечення, ознайомлюватись з процесуальними документами, оскаржувати судові рішення та інші права, визначені процесуальним законодавством. [15; ст.44] Обов'язками учасників справи є не зловживати процесуальними правами, сприяння встановленню обставин справи, з'являтися у судові засідання, подавати наявні докази, пояснення,

виконувати процесуальні дії визначені судом або законодавством України. [15; ст.46]

Сторони у адміністративному процесі наділені рядом процесуальних прав та обов'язків, а саме позивач має право на будь-якій стадії судового процесу відмовитися від позову, змінити предмет позову, збільшити/зменшити розмір позовних вимог. [15; ст.47] Відповідач вправі визнати позов частково/повністю, подати відзив на позов. Також у сторін наявне право на примирення. [8; ст.16]

Стаття 53 ЗУ «Про прокуратуру» у п. 3 вказує, що у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою та брати участь у судовому розгляді, може вступити за власною ініціативою у справу до початку розгляду справи по суті, має право подати апеляційну, касаційну скарги та заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. [15; ст.53]

Законом деталізовано механізм реалізації права прокурора на представництво інтересів держави у адміністративному судочинстві, а саме ст. 53 п. 4 визначає, що у позовній заяві (скарзі), складеній прокурором, має бути обгрунтовано суть порушення державних інтересів, необхідність їх захисту. [15; ст.53]

Основним і найважливішим повноваження прокурора як представника у адміністративному суді є повноваження на ведення справи в суді, здійснення від імені особи, яку представляє, її процесуальні права і обов'язки. [15; ст.60]

Отже, прокурор як представник інтересів громадян або держави у адміністративному процесі набуває правосуб'єктності сторони справи та наділений спеціальними правами та обов'язками, визначеними у ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру», а саме: - звернення до суду з позовом; - ініціювати перегляд судових рішень; - вступати у справу; - брати участь у розгляді справи; - брати участь у виконавчому провадженні; - ознайомлюватися з матеріалами справи (за наявності відповідного дозволу суду). [33; ст.24]

Специфічними обов'язками та правами прокурора є порушення провадження у разі виявлення ознак адміністративного правопорушення,

залучення експертів та спеціалістів (у тому числі іноземних кваліфікованих спеціалістів/експертів).

1.2. Форми участі прокурора в адміністративному процесі

Способи участі прокурора в адміністративному процесі або ж підстави, умовно можна поділити на наступні:

1. за необхідності охорони державних та суспільних інтересів, прав та законних інтересів громадян;

2. ініціатива суду або безпосередньо прокурора.

Формами участі прокурора у адміністративному процесі є:

1. право звернутися до суду з адміністративним позовом;

2. право звернутися до суду з адміністративним позовом в якості представника громадян або держави;

3. право вступити у справу порушену за позовом інших осіб, на будь-якому етапі розгляду;

4. право ініціювати перегляд судових рішень. [33; ст.36]

Однією із форм участі прокурора в адміністративному процесі є відмова органу влади, уповноваженого за здійснення представництва, як функціонального посадового обов'язку, від позову, поданого прокурором в інтересах держави. Тоді прокурор має право підтримувати позов і вимагати подальшого вирішення спору по суті. [15; ст.54] [35; с.27]

Згідно КАСУ представником у суді може бути адвокат або законний представник. Прокурор є законним представником або фізичної особи, права та законні інтереси, якої порушені у предметній юрисдикції адміністративного судочинства, або ж законним представником держави. Однак, прокурори не можуть бути представниками, крім випадків законного представництва сторін та виконання завдань від імені відповідних органів. [15; ст.58]

Статус прокурора та представника в адміністративному процесі мають певні відмінності. Повноваження прокурора у адміністративному судочинстві більш розширені, не беручи до уваги обмеженість державним контролем.

Представники діють у рамках повноважень наданих законом. Але порівнюючи зміст прав у довірительному аспекті, представник може набути стільки прав особи, скільки вона надасть йому у договорі. Відмінність полягає також у документах, що підтверджують представництво, тому і назву прокурорське представництво має законне представництва, адже повноваження та аспекти за яких прокурор має вступати до адміністративного процесу, визначені законами. [39; с.240]

Участь прокурора в адміністративному процесі завжди має державний характер. У першому випадку, це захист прокурором основоположних ідей та цінностей людиноцентризму, охорону найвищої цінності прав та законних інтересів громадян. У другому, - виконання функцій, покладених на прокурора законодавством щодо захисту державних інтересів. [40]

На мою думку, така різноплановість у повноваженнях та пріоритетних позиціях прокурора у адміністративному процесі має позитивний характер та сприяє розвитку принципу рівності перед законом та початкового балансу між інтересами державними та приватними. Держава має захищати права та інтереси громадян і по при це держава має надати захист суспільним та державним інтересам та захистити їх від протиправних посягань. Така думка спонукає до логічного висновку щодо максимальної неупередженості, зваженості та справедливості прокурора при реалізації функцій в адміністративному судочинстві.

Відсутність чітко прописаних прав та обов'язків прокурора у адміністративному процесі вказує на наявність прогалів у законодавстві щодо даного питання.

Стаття 36-1 ЗУ «Про прокуратуру» визначає підстави представництва громадян прокурором, а саме: -фізичний стан особи; -недосягнення повноліття; -похилий вік; -обмежена або недієздатність особи. Загалом, ті випадки коли особа не наділена правосуб'єктністю. Прокурор виходячи з особливостей кожної справи має індивідуально, на власний розсуд визначити чи має він право представляти законні інтереси громадян в тому чи іншому випадку,

також прокурор повинен надати докази, які підтверджують його рішення (наприклад, пенсійне посвідчення особи). Такий тягар лишився прокуророві, так як законодавчо дане питання не врегульоване. [33; ст.36-1]

Представлення прокурором державних інтересів у адміністративному процесі має також прогалини. Аналогічна ситуація, коли об'єктом захисту прокурором є інтереси держави, але вичерпного переліку, чітко визначеного не має. Прокурор на власний розсуд, виходячи із вимог законодавства та конкретизуючи кожну справу має довести як і який саме аспект державного інтересу порушено, всі аргументи мають бути викладені у позовній заяві прокурора. Проаналізувавши законодавство, можна зробити висновок, що всі найважливіші інтереси держави закріплені основним законом держави – Конституцією.

Прокурор може звернутися до адміністративного суду із заявою про захист інтересів держави у разі бездіяльності чи вчинення неправомірних дій органами державної, муніципальної влади, органами виконавчої влади, державного контролю, на які покладено обов'язок захисту прав та інтересів громадян, держави та суспільства. Коли встановлено факт бездіяльності органів влади та державного контролю, прокурор зобов'язаний вжити заходи прокурорського реагування.

1.3. Аналіз міжнародного досвіду щодо участі прокурора в адміністративному судочинстві

Існує ряд нормативно-правових актів, які визначають головним обов'язком демократичної країни належне забезпечення прав і свобод людини. Перейняття, аналіз та використання міжнародного досвіду, тим більше країн ЄС, до рівня правового розвитку яких Україна прагне досягти, це реальний напрям для реформування та повноцінної подальшої роботи інституту прокуратури.

Прокуратура Бельгії функціонує підпорядковуючись та від імені Міністерства юстиції Бельгії. В апеляційному судочинстві та апеляційних

справах щодо трудових спорів виступають представниками генеральні прокурори, а у трибуналах та комерційних трибуналах – королівські прокурори та їх заступники. [21; ст.579]

Іспанія надала прокуратурі відносну автономію щодо прав, які реалізуються в судовій системі. Так прокуратура Іспанії керується тим, що зобов'язана підтримувати законність і незалежність суддів, захищати права та свободи громадян, захищати суспільні інтереси. Такі повноваження реалізуються або за власної ініціативи прокурора, або за заявою зацікавлених осіб. [22; с.77]

У деяких країнах західного права прокуратура розглядається як частина судової гілки влади, тому прокурор має, тотожню суддівській, недоторканність.

Діяльність органів прокуратури в Японії має відмінності від західної системи. Органи прокуратури в Японії поділені на чотири рівні: Генеральна прокуратура (розташовується в Токіо), Вищі прокуратури (Токіо, Осака, Нагоя, Хіросіма, Фукуока, Сендай, Саппоро, Такамаца), окружні прокуратури (знаходяться в префектурних столицях Хакодате, Асаікава, Кусіро) та офіси місцевих прокурорів (у муніципалітетах по всій Японії). До повноважень прокурорів всіх рівнів належать: розслідування правопорушень, встановлення об'єктивної істини в кожній справі та притягнення винних до відповідальності. Також офіси прокуратури можуть самостійно приймати заяви від громадян, інтереси яких порушені та вирішувати питання про передання справи до суду, а також підтримання обвинувачення. [27; с.284]

У Висновку Парламентської Асамблеї Ради Європи №190 від 26.09.1995 р. щодо вступу України до Ради Європи міститься вказівка на зміну та підвищення ролі та функцій Генеральної прокуратури, особливо щодо здійснення загального контролю за додержанням законності, шляхом перетворення інституту прокуратури в орган, який відповідатиме принципам Ради Європи. [7]

У тексті Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи «Щодо дотримання обов'язків та зобов'язань Україною» від 27.09.2001 р. звернено

увагу на необхідність виконання Україною зобов'язання щодо зміни ролі прокуратури та трансформації, деталізації її функцій. Рада Європи закликала нашу державу до модернізації ролі прокуратури та позбавлення її наглядових функцій на рівні КУ. [3] [9]

29.09.2003 р. Парламентська Асамблея Ради Європи у черговій резолюції № 1346 «Виконання Україною своїх обов'язків та зобов'язань» вкотре закликала Україну до реформування інституту прокуратури. [4] Аналогічні заклики та спонукання України містилися у рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1622 від 29.09.2003 р., № 1466 від 05.10.2005 р. [5] [6]

У черговій Резолюції №1755 від 04.10.2010 р. «Функціонування демократичних інституцій в Україні» Рада Європи повторно вказала Українському уряду про необхідність реформування прокуратури та ухвалення ЗУ «Про прокуратуру» та консультації з приводу ухвалення тексту закону з Венеціанською комісією, для забезпечення відповідності демократичним принципам. [38] Раніше у висновку CDL-AD (2006) 029 від 17.10.2006 р. Венеціанська комісія зауважила, що Україна має прибрати наглядову функцію у прокуратури, щоб позбавитися залишків радянської системи прокуратури. [13]

ЗУ «Про прокуратуру» був проаналізований та досліджений Венеціанською комісією. У висновку CDL-AD (2013) 025 від 14.10.2013 р. зазначено, що положення закону (на момент написання висновку – законопроекту) є прогресивними, створюють основу для розвитку та функціонування інституту прокуратури в Україні та є належним аспектом, що завершить реформування прокуратури у державі. [14]

Отже, на пришвидшені темпи реформування інституту прокуратури у адміністративному судочинстві вплинула поява офіційних зобов'язань України перед Радою Європи. Щодо участі прокурора в адміністративному судочинстві, у Рекомендаціях CM/Rec (2012) 11 Ради Європи «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції» зазначено та наголошено на самостійності прокурора і визначена головна ціль роботи прокуратури – це захист прав свобод та інтересів громадян, а також державних інтересів. [25]

ВИСНОВОК ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

1. Прокурор як учасник судового процесу наділений правосуб'єктністю на рівні з іншими учасниками процесу із врахуванням певних специфічних прав та обов'язків. Права і обов'язки прокурора у адміністративному судочинстві є делегованими державою, так як прокурор це представник держави, посадова особа органів державної влади, але при цьому мають максимальну свободу розсуду, яка формується через індивідуалізацію кожної справи.

Прокурор має діяти на власний розсуд, у вирішення деяких питань, у межах визначених чинним законодавством України та міжнародними договорами, що ратифіковані Україною.

Процесуальні права та обов'язки прокурора як учасника адміністративного процесу, що представляє права та інтереси громадян або держави закріплені в КУ, КАСУ та ЗУ «Про прокуратуру», міжнародних рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи, Комітету міністрів Ради Європи, Венеціанської комісії, Консультативної ради європейських прокурорів.

2. Формами участі прокурора в адміністративному процесі є представництво за необхідності охорони державних та суспільних інтересів, прав та законних інтересів громадян та представництво за ініціативи суду або безпосередньо прокурора.

Прокурор, який приймає участь у адміністративному процесі як представник законних прав та інтересів громадян або держави має ширші повноваження ніж представник за договором.

Вважаю позитивним аспектом реформування інституту прокуратури те, що прокурор виступає не тільки як представник держави і на її захист, а й захищає суспільні інтереси та інтереси кожного індивідуально.

3. Пришвидшені темпи реформування інституту прокуратури у адміністративному судочинстві зумовлені появою офіційних зобов'язань України перед Радою Європи. Рада Європи загострила увагу на наділленні прокурора відносною самостійністю і визначена головна ціль роботи прокуратури – це захист прав свобод та інтересів громадян, а також державних

інтересів. Також вказано на те, що реформа у сфері прокуратури відкинула назад радянський спадок та підкріпила принципи людиноцентризму та демократії.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

2.1 Участь прокурора як представника прав та законних інтересів громадян в адміністративних судах

ЗУ «Про прокуратуру» у статтях 4, 23 визначає, що прокурор у своїй роботі керується КУ, ЗУ «Про прокуратуру», міжнародними угодами, що є частиною законодавства України. В аспекті представництва у адміністративному процесі до правового регулювання долучається КАСУ. [33; ст.4,23]

Представництво законних прав та інтересів громадян прокурором це процесуальна діяльність, яка спрямована на виконання головного завдання прокуратури як інститута, а саме забезпечення цілісності та непорушності державного та суспільного інтересів. [1; с.168]

Прокурор може представляти фізичну особу, яка має статус громадянина України, іноземця або апатрида. Така особа має бути невзможі самостійно захистити свої права та законні інтереси, або не може набути правосуб'єктності через вікові обмеження (неповноліття), недієздатність або обмежену дієздатність. [18; с.528]

Для здійснення представництва прокурор зобов'язаний мати наступні підстави:

- факт порушення прав чи законних інтересів громадян;
- особа, потребує захисту (представництва) прав, при умові що законні представники такого захисту не надали або надали неналежним чином;
- попередити особу про намір звернення до суду за для захисту порушених прав;
- підтвердити підстави для представництва (загалом це здійснюється вже у позові із наведенням відповідних доказів необхідності представництва прокурором). [2; с.65] [19; с.304]

Стаття 23 ЗУ «Про прокуратуру» вказує у яких формах може бути здійснено представництво прокурором у адміністративному процесі з метою

захисту прав та законних інтересів громадян, а саме: -звернення з позовом до суду; - вступ до справи, що порушена іншою особою; -ініціювати апеляційне та касаційне оскарження рішення суду; -брати участь у розгляді справи та у виконавчому провадженні, коли виконується рішення по справі, у якій прокурор був представником законних інтересів громадян у адміністративному судочинстві. [33; ст.23] [24]

Генеральний прокурор має право подати позов у порядку адміністративного судочинства щодо здійснення представництва інтересів громадян або держави у суді. [33; ст.24]

Право ініціювання апеляційного та касаційного перегляду рішення адміністративного суду має прокурор, який брав участь у розгляді відповідної справи. Також таким правом наділені Генеральний прокурор, його заступникам, керівникам обласних прокуратур та їх заступникам, з врахування, що на останніх вимога про присутність на судовому розгляді справи у першій судовій інстанції – не обов'язкова. [33; ст.24]

Право на звернення для перегляду рішення за нововиявленими обставинами чи про перегляд Верховним Судом в адміністративному судочинстві має Генеральний прокурор, його заступники, керівники обласних прокуратур та їх заступники. [33; ст.24]

Законодавство України визнає інститут примирення – це право кожного на досудове мирне врегулювання спору. У ситуації, коли прокурор виступає представником у адміністративному процесі на захист прав та інтересів громадян, право примирення можливе за умови бажання особи. Прокурор самовільно не вправі прийняти рішення щодо примирення.

Прокурор має надати докази та підтвердити актуальність та законність свого представництва. Такі докази є індивідуальними для кожного випадку, для осіб похилого віку це пенсійне посвідчення, для неповнолітніх – свідоцтво про народження. Такі докази наводяться або у позові, або у відповідній заяві з якою прокурор вступає у провадження. [10; с.580]

2.2. Особливості участі прокурора як представника держави в адміністративному судочинстві

Прокурор наділений повноваженнями представництва та захисту інтересів держави у адміністративному процесі. Таке право та обов'язок прокурора закріплені у КУ. Стаття 131-1 КУ визначає одним із пріоритетних завдань представництво інтересів держави у судах у виключних випадках та у випадках, що передбачені законом. [23; ст.131-1]

Дефініцію поняття представництва прокурором інтересів держави у адміністративному суді складає виконання процесуальних дій, які забезпечать, захистять інтереси держави. [20; с.220]

Прокурор може виступати як представник інтересів держави у випадку завдання шкоди, збитків або у разі виявлення можливості завдання шкоди державним інтересам. Представництво прокурором у такому випадку можливе за двох умови, по-перше, коли уповноважені посадові особи органів державної/муніципальної влади не здійснюють або неналежним чином виконують повноваження, які віднесені до їх компетенції законодавством; по-друге, коли органу до компетенції якого входить захист інтересів держави – не існує. [33; ст.23]

Особливістю є процес отримання доказів та інформації прокурором у адміністративному судочинстві в якості представника інтересів держави. Прокурор має право отримувати інформацію, розпорядником якої є суб'єкт владних повноважень, що захищається, витребувати матеріали та документи. Це все можливо виключно з метою встановлення наявності підстав для захисту інтересів держави. [36]

Якщо суб'єкт владних повноважень відсутній, який має представляти інтереси держави у певній сфері відносин у справах про визнання активів необґрунтованими та стягнення їх в дохід держави, з виключною метою в встановлення підстав представництва, прокурор має право:

- надіславши письмовий запит, витребувати, ознайомлюватися та безоплатно отримувати копії документів та матеріалів, що знаходяться у

органів державної/муніципальної влади, державних та комунальних установах та підприємствах;

- отримувати від органів державної/муніципальної влади, державних/комунальних підприємств, військових частин усні та письмові пояснення. Всі інші пояснення від осіб можливі лише за їх згодою.

Для здійснення представництва прокурором у адміністративному процесі інтересів держави, необхідно мати відповідний дозвіл судді на представництво. Прокурор має попередньо, до звернення до суду, попередити сторону від імені якої він буде вести представництво. Коли суд, особи/держава погодять участь прокурора у засіданні, останній набуває всіх процесуальних прав, сторони від якої він діє. [33; ст.23]

При здійсненні представництва інтересів держави у адміністративному судочинстві прокуратурі право на подання позовної заяви, заяви, подання, апеляційне та касаційне оскарження має Генеральний прокурор, його заступники, керівники обласних та окружних прокуратур та їх заступники. У випадку подання прокурором заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, заяви про перегляд рішення Верховним Судом у адміністративному процесі право на такі дії мають Генеральний прокурор, його заступники, керівники обласних прокуратур та їх заступники. [33; ст.24]

При поданні позову в адміністративний суд прокурор, що діятиме в інтересах держави, повинен:

1. обґрунтувати наявність реальної загрози економічним, політичним, соціальним та іншим державним інтересам;
2. необхідність своєчасного захисту інтересів держави;
3. причини неможливості звернення суб'єкта владних повноважень, компетентного у даному питанні, до суду. [17; с.576]

Відмовитися від позову, відкликання заяви, зміни, доповнення скарг, заяв про перегляд рішення має право тільки прокурор, який подав відповідний документ, або прокурор, що належить до вищого рівня.

Рішення КСУ містить вказівку на те, що прокурори подають позови в інтересах держави, а не в інтересах, наприклад, конкретного державного підприємства.

Отже, законодавством визначені дві умови вступу прокурора у адміністративний процес з метою захисту інтересів держави, а саме: 1. наявне фактичне порушення інтересів держави, або замах на інтереси держави; 2. відсутність або бездіяльність/неналежне виконання суб'єктом владних повноважень своєї ролі щодо захисту державного інтересу.

2.3. Основні тенденції розвитку інституту прокуратури у адміністративному процесі

Із внесенням змін до КУ прокуратуру символічно віднесли до розділу «Правосуддя» вказуючи на справедливість прокурора та його незалежність. Такий крок, на думку Ради Європи, мав збільшити рівень демократизації суспільства, забезпечити рівність людей перед законом та стати своєрідним мірилом справедливості між державою та людиною. [11; ст.257]

Цікавим моментом є виділення та виокремлення у тексті законодавства ПФУ як суб'єкта владних повноважень, який зобов'язаний співпрацювати з прокурором. Можливо така пряма вказівка на ПФУ у ЗУ «Про прокуратуру» зумовлена незрівнянною необхідністю прокурора захистити права та законні інтереси громадян похилого віку. [33; ст.23]

Генеральна прокуратура України у своєму наказі «Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадян або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень» визначила, що оціночна діяльність прокурорів у справах щодо захисту прав та законних інтересів громадян або інтересів держави напряму залежить від повноти та своєчасності процесуальних дій, що здійснить прокурор. [32]

Негативним аспектом реформування прокуратури можна визначити невисоку деталізованість ЗУ «Про прокуратуру», а більше відсильний характер до кодифікованих актів. Наприклад, існує прогалина у законодавстві, яка

полягає у невизначеності підстав вступу прокурора у адміністративний процес у якості представника прав і законних інтересів особи або держави. Не має чітко прописаних документів, які необхідно надати прокурору у разі представництва осіб похилого віку або ж неповнолітніх. Такі моменти звісно виробляються на практиці, у судових рішеннях, так як законодавство динамічне та постійно розвивається. Але, на мою думку, такий аспект підтвердження повноважень має бути чітко врегульований, а не виникати протягом певного проміжку часу у судовій практиці. [16; с.10]

ЗУ «Про судовий збір» не звільняє органи прокуратури від сплати судового збору за участь у судовому засіданні. З огляду на практику європейських країн та те, що зі сплачених коштів (судового збору) формується у судовій установі відповідний фонд, з якого кошти ідуть на утримання суду, звісно не вся сума, але певний відсоток реалізується таким чином. Взагалі кошти на сплату судового збору виділяються відповідними органами державної влади, як і на проведення експертиз, наприклад. Прокурор звертається з письмовою заявою про необхідність виділення коштів, вказує мету, підтвердження можливості представлення інтересів у суді. Так прокурор отримує кошти з державних коштів на сплату судового збору (державного мита). [34]

У державному бюджеті бракує коштів, у 2016 році на потреби представництва прокурором у суді було виділено у чотири рази менше коштів ніж того потребувала прокуратура. Дефіцит бюджету та державні борги, які і спричинили дефіцит, заторможують реалізацію однієї з вимог євроінтеграції законодавства, - участі прокурора у адміністративному судочинстві як гаранта рівності та справедливості, медіатора між суспільством та державою. [16; ст.11]

Реформа інституту прокуратури надала більше можливостей прокурорам у разі представництва інтересів держави або особи у адміністративному процесі. До прийняття ЗУ «Про прокуратуру» суд по суті обмежував права прокурора, не даючи дозволу на елементарне ознайомлення з матеріалами справи, аргументуючи не закріпленістю статусу прокурора як сторони у справі,

так як лише сторони у справі мали право на ознайомлення із матеріалами провадження. [28; с.3]

ВИСНОВОК ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

1. Для здійснення представництва у адміністративному процесі законних інтересів громадян, прокурор зобов'язаний мати такі підстави: 1.факт порушення прав чи законних інтересів громадян; 2. особа, потребує захисту (представництва) прав, при умові що законні представники такого захисту не надали або надали неналежним чином; 3. попередити особу про намір звернення до суду за для захисту порушених прав; 4. підтвердити підстави для представництва (загалом це здійснюється вже у позові із наведенням відповідних доказів необхідності представництва прокурором).

Представництво прокурором у адміністративному процесі з метою захисту прав та законних інтересів громадян, може бути здійснено у формах: - звернення з позовом до суду; - вступ до справи, що порушена іншою особою; - ініціювати апеляційне та касаційне оскарження рішення суду; - брати участь у розгляді справи та у виконавчому провадженні, коли виконується рішення по справі, у якій прокурор був представником законних інтересів громадян у адміністративному судочинстві.

2. Дефініцію поняття представництва прокурором інтересів держави у адміністративному суді складає виконання процесуальних дій, які забезпечать, захистять інтереси держави. Прокурор може виступати як представник інтересів держави у випадку завдання шкоди, збитків або у разі виявлення можливості завдання шкоди державним інтересам. Для здійснення представництва прокурором у адміністративному процесі інтересів держави, необхідно мати відповідний дозвіл судді на представництво. Прокурори подають позови та діють в інтересах держави в цілому, а не в інтересах конкретного суб'єкта владних повноважень.

3. Прокурор має бути незалежним, справедливим, взірцем законності. У адміністративному судочинстві прокурор виступає як гарант рівності та справедливості, медіатора між суспільством та державою. Прокурорське представництво прибрало межу між радянським поклонінням державі і захисті тільки держави державними органами.

ВИСНОВКИ

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано можливі вирішення проблем, що виникають при реалізації законодавства участі прокурора у адміністративному процесі, а саме деталізація та реформування ЗУ «Про прокуратуру», який реально потребує змін, що стали очевидними при реалізації законодавства у практичній діяльності суддів.

За результатами проведеного дослідження було сформульовано наступні висновки:

1. Провівши теоретико-правовий аналіз прав та обов'язків прокурора в адміністративному процесі можна стверджувати про виявлення певних особливостей. Так прокурор у адміністративному процесі, відповідно до КАСУ та ЗУ «Про адвокатуру» наділений тими ж повноваженнями, що і сторона у процесі, представником якої він є. Розширились повноваження щодо ознайомлення з матеріалами справи.

2. Дослідивши форми участі прокурора у адміністративному процесі, можна виділити чотири основні: -право звернутися до суду з адміністративним позовом; -право звернутися до суду з адміністративним позовом в якості представника громадян або держави; -право вступити у справу порушену за позовом інших осіб, на будь-якому етапі розгляду; -право ініціювати перегляд судових рішень.

Однією із особливих форм участі прокурора в адміністративному процесі є відмова органу влади, уповноваженого за здійснення представництва, як функціонального посадового обов'язку, від позову, поданого прокурором в інтересах держави. Тоді прокурор має право підтримувати позов і вимагати подальшого вирішення спору по суті.

Участь прокурора в адміністративному процесі завжди має державний характер. У першому випадку, це захист прокурором основоположних ідей та цінностей людиноцентризму, охорону найвищої цінності прав та законних інтересів громадян. У другому, - виконання функцій, покладених на прокурора законодавством щодо захисту державних інтересів.

3. Проаналізувавши міжнародне законодавство, законодавство ЄС та національне законодавство України, дійшов висновку, що швидші темпи реформування інституту прокуратури у адміністративному судочинстві зумовлені появою офіційних зобов'язань України перед Радою Європи. Рада Європи загострила увагу на наділенні прокурора відносною самостійністю і визначена головна ціль роботи прокуратури – це захист прав свобод та інтересів громадян, а також державних інтересів. Також вказано на те, що реформа у сфері прокуратури відкинула назад радянський спадок та підкріпила принципи людиноцентризму та демократії.

4. Дослідивши та проаналізувавши нормативну базу та основні аспекти представництва у адміністративному процесі законних інтересів громадян, дійшов висновку, що прокурор зобов'язаний мати такі підстави: 1.факт порушення прав чи законних інтересів громадян; 2.особа, потребує захисту (представництва) прав, при умові що законні представники такого захисту не надали або надали неналежним чином; 3.попередити особу про намір звернення до суду за для захисту порушених прав; 4.підтвердити підстави для представництва (загалом це здійснюється вже у позові із наведенням відповідних доказів необхідності представництва прокурором).

5. Дослідивши законодавство України з приводу представництва прокурором інтересів держави у адміністративному суді, дійшов висновку, що це по суті виконання процесуальних дій, які забезпечать, захистять інтереси держави. Прокурор може виступати як представник інтересів держави у випадку завдання шкоди, збитків або у разі виявлення можливості завдання шкоди державним інтересам. Для здійснення представництва прокурором у адміністративному процесі інтересів держави, необхідно мати відповідний дозвіл судді на представництво. Прокурори подають позови та діють в інтересах держави в цілому, а не в інтересах конкретного суб'єкта владних повноважень.

6. Провівши аналіз законодавства України та наукових праць вчених, визначив основні тенденції розвитку інституту прокурора у адміністративному процесі. Такі тенденції мають як негативний так і позитивний характер. Негативним аспектом реформування прокуратури можна визначити невисоку деталізованість ЗУ «Про прокуратуру», а більше відсильний характер до кодифікованих актів. Не має чітко визначених законом документів, які необхідно надати прокурору у разі представництва осіб похилого віку або ж неповнолітніх. Такі моменти звісно виробляються на практиці, у судових рішеннях, так як законодавство динамічне та постійно розвивається. Але, на мою думку, такий аспект підтвердження повноважень має бути чітко врегульований, а не виникати протягом певного проміжку часу у судовій практиці. Важливим позитивним аспектом, на мою думку, є розширення повноважень прокурора у адміністративному процесі, шляхом надання йому права на ознайомлення та витребування документів. Тобто забезпечення дії принципи рівності сторін у процесі. Також позитивним вважаю те, що інститут прокурорського представництва у адміністративному судочинстві надав можливість людям реалізувати ще один спосіб захисту своїх прав, що піднімає Україну на ще один щабель ближче до приведення законодавства у відповідність демократичним стандартам Ради Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анпілогов О.В. Захист прав та свобод громадянина прокурором в адміністративному судочинстві: монографія – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 168 с.
2. А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. Адміністративний процес України: навч. посіб. К.: Прецедент. 2007. Т.2.
3. Виконання обов'язків та зобов'язань Україною:Резолюція. Парламентська Асамблея Ради Європи від 27.09.2001р. №1262 (2001). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_607#Text (дата звернення: 10.02.2021р.).
4. Виконання обов'язків та зобов'язань Україною:Резолюція. Парламентська Асамблея Ради Європи від 29.09.2003р. №1346 (2003). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_608#Text (дата звернення: 10.02.2021р.).
5. Виконання обов'язків та зобов'язань Україною:Резолюція. Парламентська Асамблея Ради Європи від 2003р. №1622 (2003). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_609#Text (дата звернення: 12.02.2021р.).
6. Виконання обов'язків та зобов'язань Україною:Резолюція. Парламентська Асамблея Ради Європи від 05.10.2005р. №1466 (2005). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_611#Text (дата звернення: 12.02.2021р.).
7. Висновок щодо заявки України на вступ до Ради Європи: Парламентська Асамблея Ради Європи від 26.09.1995р. №190 (1995). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text (дата звернення: 10.02.2021р.).
8. В.М. Бевзенко. Сутність адміністративної процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень. Спілка адвокатів України, Академія адвокатури України, Редакція Журналу Адвокат. 2009. №2. 13-17 с.
9. Грищак С.В. Коломоець Т.О. Адаптація інформаційного законодавства України до вимог ЄС як складова сучасного вітчизняного правотворчого процесу. Видавництво НГУ. 2013.
10. Гулевська Г.Ю., Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Істина. 2008. 580 с.

11. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи / ред. Шемшученко Ю. С. Київ, 2001. 257 с.

12. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / за заг. ред. Р.С. Мельник, В.М. Бевзенко. Київ: Ваїте. 2014.

13. За демократію через право: Висновок Європейської комісії. Венеціанська Комісія. від 17.10.2006 р. №380/2006. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06285> (дата звернення: 13.02.2021р.).

14. За демократію через право: Висновок Європейської комісії. Венеціанська Комісія. від 14.10.2013 р. №735/2013. URL: <https://rm.coe.int/1680097f7d> (дата звернення: 13.02.2021р.).

15. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 05.02.2021р.).

16. Козьяков І. Проблеми реалізації функції представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді. Вісник Національної академії прокуратури України, 2013. – № 5. 9–13 с.

17. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України: Академічний курс. Юрінком Інтер. 2011. 576 с.

18. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Істина. 2012. 528 с.

19. Коломоєць Т.О. Адміністративне судочинство. Істина. 2011. 304 с.

20. Коломоєць Т.О. Прокурор в адміністративно-юрисдикційних провадженнях: питання теорії та практики: монографія / Т.О. Коломоєць, О.В. Шемякін. Запоріжжя: Запорізький національний університет., 2012. 220 с.

21. Конституции государств Европейского Союза. Москва, 1997. 579 с.

22. Конституции Государств Европы. Т. 1. Москва, 2001. 77 с.

23. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2021).

24. Кузьменко О.В., Ващенко С.В., Коломоець Т.О. Апеляція в адміністративно-юрисдикційному процесі: питання теорії та практики. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2010.

25. Лученко Д.В. Європейські стандарти у сфері оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Одеса. Видавничий дім «Гельветика».2017.

26. Михайленко О.Р. Прокуратура України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. Вид. 2. 336 с.

27. Мухамеджанов Э. Б. Прокуратура в зарубежных странах: учеб. 2-е изд. Алматы: «Нур-пресс», 2015. 284 с.

28. Потебенько М. О. Прокуратура як гарант законності // Вісник прокуратури. 2001. № 6. 3 с.

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України від 19.09.2019 р. №113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text> (дата звернення: 07.02.2021р.).

30. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України № 113-IX від 25 вересня 2019 р.

31. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n161> (дата звернення: 09.02.2021р.).

32. Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень: Наказ. Генеральна Прокуратура України від 28.05.2015 р. №6гн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006900-15#Text> (дата звернення: 11.02.2021р.).

33. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 01.02.2021р.).

34. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 13.02.2021р.).
35. Тацій В. Прокуратура в системі поділу влади. Вісник прокуратури, 1999. № 2. 27–28с.
36. Участь в адміністративному судочинстві України суб'єктів владних повноважень: правові засади, підстави та форми: монографія / за ред. В.М. Бевзенко. Вид. Pretsedent. 2010.
37. Федоренко В. Л. Конституційне право України. Київ, 2016. 537 с.
38. Функціонування демократичних інституцій в Україні:Резолюція. Парламентська Асамблея Ради Європи від 04.10.2010р. №1755 (2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a19#Text (дата звернення: 12.02.2021р.).
39. Шарая А.А., Коломоєць Т.О. Адміністративне право України: навчальний посібник. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». 2017. 240 с.
40. Ян Берназюк. Міжнародні стандарти участі прокурора у судовому провадженні поза межами кримінального процесу. Судебно-юрідическая газета. 2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/952570/> (дата звернення: 08.02.2021р.).